

KRZYSZTOF RÓŻAŃSKI

orcid: 0000-0003-2467-6403

Działalność pszczelarska we włoskim systemie prawnym*

1. Problematykę prowadzenia działalności pszczelarskiej we Włoszech uregulowano w ustawie nr 313 z 24 grudnia 2004 r. o pszczelarstwie¹. Została ona uchwalona w celu ochrony tego działu rolnictwa przed licznymi zagrożeniami m.in. w postaci systematycznego spadku populacji pszczoły miodnej² oraz niekorzystnymi zmianami społeczno-demograficznymi przejawiającymi się w znacznym ograniczeniu liczby podmiotów znajdujących zatrudnienie w sektorze pszczelarskim³. W art. 1 ust. 1 ustawy podkreślono istotną rolę pszczelarstwa jako „działalności o znaczeniu narodowym, prowadzonej w celu konserwacji środowiska naturalnego, ekosystemu, rolnictwa, a także dla zapewnienia naturalnego sposobu zapyłania roślin oraz utrzymania bioróżnorodności włoskich ras pszczelich i kolonii występujących w strefach granicznych”.

Przyjęcie ustawy spowodowało ujednoczenie regulacji dotyczącej pszczelarstwa na poziomie krajowym, pomimo że zgodnie z postanowieniami art. 117 Konstytucji Republiki Włoskiej z dnia 27 grudnia 1947 r.⁴, uprawnienia do stanowienia prawa w odniesieniu do pszczelarstwa należą do zakresu kompetencji

* Artykuł stanowi efekt badań naukowych autora finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki w ramach realizacji projektu badawczego nr 2017/25/N/HSS/02213 pt. „Status prawny oraz ochrona i wsparcie działalności pszczelarskiej w Polsce w świetle prawa Unii Europejskiej”.

¹ Legge n. 313 del 24 dicembre 2004 – *Disciplina dell'apicoltura*, „Gazzetta Ufficiale Italiana” (dalej: „GUF”) z 31 grudnia 2004 r., nr 306 ze zm.

² F. Mutinelli, *The 2014 outbreak of small hive beetle in Italy*, „Bee World” 2014, t. 91, nr 4, s. 88 i n.

³ M.P. Chauzat i in., *Demographics of the European Apicultural Industry*, „PLoS ONE” 2013, t. 8, nr 11, s. 1 i n., S.G. Potts i in., *Declines of managed honey bees and beekeepers*, „Journal of Apicultural Research” 2010, nr 49, s. 14 i n.

⁴ *La Costituzione della Repubblica Italiana il 22 dicembre 1947*, „GUF” z 27 grudnia 1947 r., nr 298 ze zm.

regionów⁵. Ponadto ustawodawca włoski przesądził o agrarnym charakterze działalności pszczelarskiej w art. 2 ust. 2. ustawy, według którego „działalność w zakresie chowu i hodowli pszczół zwana pszczelarstwem spełnia kryteria zakwalifikowania jej jako działalności rolniczej w rozumieniu art. 2135 włoskiego kodeksu cywilnego⁶, nawet jeżeli jej prowadzenie nie jest związane z władaniem ziemią”. Wspomniany akt prawny wprowadził także definicje legalne podstawowych pojęć związanych z pszczelarstwem, takich jak: „przedsiębiorca pszczelarz” czy też „produkty pszczelarzkie”, jak i zostały w nim uregulowane formy ochrony populacji pszczoły miodnej i wsparcia podmiotów prowadzących działalność pszczelarzką.

Warto podkreślić, że zagadnienia poświęcone pszczelarstwu nie zostały w prawie polskim unormowane w formie odrębnej ustawy czy też sektorowej regulacji, zaś omawiane rozwiązania włoskie nie zostały dotychczas opracowane w literaturze krajowej. Z tych względów warto polskiemu czytelnikowi przybliżyć włoskie regulacje oraz dorobek doktryny w omawianym zakresie. Struktura artykułu uwzględnia systematykę ustawy nr 313 z 24 grudnia 2004 r. o pszczelarstwie. Po analizie kwalifikacji prawnej działalności pszczelarzkiej jako działalności rolniczej omówione zostaną kategorie pojęciowe „przedsiębiorcy pszczelarzkiego” i „produktów pszczelarzskich”, a następnie problematyka form ochrony i wsparcia działalności pszczelarzkiej.

2. Określenie statusu działalności pszczelarzkiej we włoskim systemie prawnym wymaga przeprowadzenia charakterystyki rolniczych działalności podstawowych. Zgodnie z postanowieniami art. 2135 wł. kc. do tej kategorii należy zaliczyć „działalności ukierunkowane na pieczę (*cura*) i rozwój cyklu biologicznego albo jednej z faz koniecznych tego cyklu o charakterze roślinnym lub zwierzęcym, które wykorzystują lub mogą wykorzystywać grunt, las albo wody słodkie, słonawe lub morskie”, a więc uprawę gruntu, gospodarkę leśną oraz hodowlę zwierząt. Ustawodawca włoski odszedł tym samym od tradycyjnej koncepcji działalności rolniczej i pozwolił jej ewoluować pod wpływem zmian technologicznych i nowych potrzeb społecznych do postaci oderwanej od ziemi

⁵ W tym kontekście warto przytoczyć także postanowienia art. 118 ust. 2 włoskiej ustawy zasadniczej, stanowiącego, że do kompetencji włoskich regionów należy sprawowanie władzy ustawodawczej w odniesieniu do każdej materii wyraźnie niezarezerwowanej dla ustawodawstwa państwa. Warto także podkreślić, że rolnictwo nie zostało wymienione w kategorii kompetencji wyłącznych w zakresie stanowienia prawa, przysługujących władzy centralnej, wymienionych w art. 117 Konstytucji. Więcej na ten temat: S. Panjo, *Regionalism in the Italian Constitutional System*, „Diritto & Questioni Pubbliche” 2009, nr 9, s. 637 i n.

⁶ *Regio Decreto n. 262 del 16 marzo 1942 – Codice civile*, „GUI” z 4 kwietnia 1942 r., nr 79 ze zm.

jako podstawowego czynnika produkcji⁷. Z samego bowiem sformułowania powołanego przepisu wynika, że działalność służąca rozwojowi cyklu biologicznego „wykorzystuje lub może wykorzystywać grunt, las, wody słodkie, słonawe lub morskie”, a zatem nie jest konieczne, aby opierała się ona na wykorzystaniu gruntu czy lasu. Wystarczy sama potencjalna możliwość wykorzystania ziemi. Tak nowoczesne ujęcie pojęcia rolniczych działalności podstawowych stanowi konsekwencję przyjęcia nowelizacji kodeksu cywilnego z 18 maja 2001 r.⁸, w wyniku której występujący w treści art. 2135 omawianego aktu prawnego termin *bestiame* został zastąpiony słowem *animali*⁹. O ile pierwsze z wymienionych określeń ujmowało działalność rolniczą w ścisłym powiązaniu z ziemią, o tyle drugie nie wprowadza już takiego ograniczenia.

Jeżeli chodzi o pojęcie działalności pszczelarskiej, to zostało one wprowadzone ustawą nr 313 z 24 grudnia 2004 r. o pszczelarstwie. Zgodnie z art. 2 ust. 1 powołanego aktu prawnego należy przez nie rozumieć „działalność w zakresie chowu i hodowli pszczół miodnych zwaną pszczelarstwem, która spełnia wszystkie kryteria działalności rolniczej w rozumieniu art. 2135 kc, nawet jeżeli jej wykonywanie nie jest związane z bezpośrednim władaniem ziemią”. Ustawodawca włoski przesądził tym samym o kwalifikacji pszczelarstwa jako działalności rolniczej. Warto jednakże w tym kontekście podkreślić, że już samo ujęcie pszczelarstwa jako „działalności w zakresie chowu i hodowli pszczół” pozwala je zakwalifikować jako jeden z rodzajów działalności podstawowych, wymienionych w art. 2135 kc.

Agrarny charakter działalności pszczelarskiej został także potwierdzony we włoskim orzecznictwie. Regionalny Sąd Administracyjny Wenecji w wyroku z 7 października 2008 r. uznał, że „znamienne jest zastąpienie terminu *bestiame* występującego w poprzednim brzmieniu art. 2135 kc nowym wyrażeniem w postaci *animali* co umożliwiło, po pierwsze obejście zawężającej wykładni prawa w tej materii, zaś po drugie zakwalifikowanie innego rodzaju hodowli zwierząt jako działalności przedsiębiorcy w sektorze rolnym, niezależnie od wykorzystywania gruntu. W konsekwencji, poza tradycyjnym rodzajem hodowli związanej z gruntem (hodowla zwierząt w celu pozyskiwania mięsa, mleka, wełny tudzież wykonywania pracy) jako działalność o charakterze przedsiębiorczo-rolniczym zaliczyć należy innego rodzaju działalności hodowlane, takie jak hodowla dro-

⁷ K. Paquel, *Produkcja energii z biomasy rolniczej a pojęcie działalności rolniczej w prawie włoskim i francuskim*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2013, nr 2, s. 36.

⁸ *Decreto Legislativo n. 228, 18 maggio 2001 – Orientamento e modernizzazione del settore agricolo, a norma dell’articolo 7 della legge 5 marzo 2001*, n. 57, „GUI” z 15 czerwca 2001 r., nr 137.

⁹ R. Budzinowski, *Nowa definicja przedsiębiorcy rolnego we włoskim kodeksie cywilnym*, „Studia Iuridica Agraria” 2002, t. III, s. 91.

biu, królików, pszczelarstwo, hodowla jedwabników itp., których prowadzenie niekoniecznie wymaga posiadania przez przedsiębiorcę gruntu rolnego”¹⁰.

Zgodnie z postanowieniami art. 6 ustawy nr 313 pszczelarstwo zostało zakwalifikowane jako jeden z rodzajów działalności nadzorowanej w związku z obowiązującymi normami zakresu weterynarii i kontroli sanitarnej. Na każdego posiadacza uli i pasiek został nałożony obowiązek niezwłocznego zgłoszenia faktu podjęcia działalności pszczelarskiej za pośrednictwem właściwego terytorialnie związku pszczelarskiego miejscowym służbom weterynaryjno-sanitarnym, określając w obowiązkowym wskazaniu w zgłoszeniu rejestracyjnym¹¹. Jeżeli w związku z prowadzoną działalnością nastąpi zmiana lokalizacji pasieki lub ilość uli wzrośnie lub spadnie o co najmniej 10% w stosunku do ostatniego stanu posiadania, pszczelarz jest każdorazowo zobowiązany do poinformowania o takim zdarzeniu wyżej wymienione organy. Art. 8 omawianego aktu prawnego wymienia obowiązki pszczelarzy w zakresie odpowiedniego usytuowania i lokalizacji pasiek w kontekście ich potencjalnego oddziaływania na nieruchomości sąsiednie.

Należy podkreślić, że przyjęcie jako kryterium nadzoru liczebności uli stanowi konsekwencję uzależnienia przez ustawodawcę unijnego wsparcia na rzecz sektora pszczelarskiego¹². Unia Europejska udziela bowiem pomocy finansowej państwom członkowskim realizującym krajowe programy wsparcia pszczelarstwa proporcjonalnie do średniej całkowitej liczby uli zgłoszonych przez te państwa członkowskie w ciągu dwóch lat kalendarzowych bezpośrednio poprzedzających zgłoszenie Komisji Europejskiej programów pszczelarskich¹³. Sankcją za niedopełnienie obowiązków rejestracyjnych stanowi pozbawienie możliwości otrzymania wsparcia finansowego przewidzianego dla sektora pszczelarskiego w przepisach unijnych oraz krajowych.

3. Istotną nowość zawartą w ustawie nr 313 stanowi wprowadzenie definicji legalnej terminu „pszczelarstwa wędrownego” (*nomadismo*). Analizę jego treści

¹⁰ Wyrok Włoskiego Trybunału Konstytucyjnego (*Corte Costituzionale Italiano*) nr 12 z 13 stycznia 2004 r., „GUP” z 21 stycznia 2004 r., nr 3.

¹¹ Art. 6 ust. 1 ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

¹² Kwestie te reguluje m. in. rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 2015/1366 z dnia 11 maja 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy w sektorze pszczelarskim (Dz.Urz. UE L 211/3) i rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 2015/1368 z dnia 6 sierpnia 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy w sektorze pszczelarskim (Dz.Urz. UE L 211/9).

¹³ Więcej na ten temat: K. Różański, *Prawne formy wsparcia działalności pszczelarskiej w świetle rozporządzenia 1308/2013 ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2017, t. XXVI, nr 1.

wypada rozpocząć od zapoznania się z pojęciem działalności powiązanych, określonym w kodeksie cywilnym. Według art. 2135 powołanego aktu prawnego rozumie się przez nie „działania polegające na obrabianiu, przetwarzaniu, komercjalizacji i podnoszeniu wartości w odniesieniu do produktów otrzymywanych w większości z uprawy gruntu, lasu oraz hodowli zwierząt. Pojęcie to obejmuje także działalność ukierunkowaną na dostarczanie dóbr lub świadczenie usług, przy wykorzystaniu w większości urządzeń lub zasobów gospodarstwa, które są normalnie stosowane do wykonywania działalności rolniczej, a także działania polegające na podnoszeniu wartości terytorium i dziedzictwa wiejskiego oraz leśnego albo też na przyjmowaniu i goszczeniu osób”.

Wprowadzenie takiej koncepcji „działań powiązanych” (*attività connesse*) doprowadziło do tak znacznego rozszerzenia pojęcia działalności rolniczej, że w opinii M. Goldoniego obecnie zatarła się jej tradycyjna więź z produkcją żywności¹⁴. Zdaniem A. Kapały, definicja działalności powiązanych uwzględnia „konieczność dostarczenia przedsiębiorcom rolnym instrumentów prawnych pozwalających im odgrywać rolę również poza sektorem ściśle rolnym”¹⁵. Rolnik może zatem wytwarzać produkty jedynie powiązane z uprawą roślin i zwierząt na gruntach rolnych, a działalność ta ma w świetle prawa charakter działalności rolniczej¹⁶.

W tym kontekście należy przytoczyć definicję „pszczelarstwa wędrownego”, przez którą zgodnie z treścią art. 2 ust. 3 pkt e ustawy nr 313 należy rozumieć „sposób hodowli pszczół prowadzony w celu zwiększenia produkcji w rolnictwie i realizowany przez jedną lub większą liczbę przemieszczeń pasieki w ciągu roku”. Celem tej działalności jest zatem doprowadzenie do zapylenia przez pszczoły jak największej liczby roślin uprawnych i wpłynięcie tym samym na zwiększenie zysków generowanych przez krajowy sektor rolny. Ustawodawca włoski postanowił przesądzić o rolniczym charakterze pszczelarstwa wędrownego, kwalifikując tego rodzaju działalność jako jeden z rodzajów *attività connesse*, o której mowa w art. 2135 kc¹⁷. Warto jednakże zauważyć, że już sama definicja działalności powiązanych pozwala na zakwalifikowanie *nomadismo* jako działalności powiązanej, bez konieczności podkreślenia tego faktu w ustawie poświęconej pszczelarstwu.

¹⁴ M. Goldoni, *Utilizzazione di terreni agricoli per la realizzazione degli impianti energetici: aspetti giuridici*, w: M. D’Adezzio (red.), *Agricoltura e contenimento delle esigenze energetiche ed alimentari*, Udine 2012, s. 37.

¹⁵ A. Kapała, *Sprzedaż produktów rolnych jako działalność rolnicza w prawie włoskim*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2011, nr 2, s. 180.

¹⁶ A.L. Paolini, *L’impresa agricola nella ransizione verso le energie rinnovabili*, „Agricoltura, Istituzioni, Mercati” 2011, nr 1, s. 25–56.

¹⁷ Art. 9 ust. 1 ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

Legislator włoski przewidział liczne ulgi podatkowe dla podmiotów zajmujących się pszczelarstwem nomadycznym. Zgodnie z postanowieniami art. 9 ust. 2 ustawy nr 313, pszczelarze którzy prowadzą tego rodzaju działalność uprawnieni są do zastosowania niższej stawki podatku dochodowego, o którym mowa w dekreście Prezydenta Republiki Włoskiej nr 917 z 22 grudnia 1986 r.¹⁸. Ponadto w stosunku do pszczelarzy wędrownych zniesiony został wymóg wypełnienia obowiązku prowadzenia rejestrów załadunku i rozładunku substancji słodzących niezbędnych do karmienia rodzin pszczelich¹⁹, co przyczynia się do znacznego uproszczenia wykonywania tej działalności w praktyce. Z kolei na podstawie art. 7 ust. 2 omawianego aktu prawnego nałożono obowiązek na właściwe organy administracji publicznej podlegających na podejmowania działań ułatwiających właścicielom pasiek wędrownych podlegających ich nadzorowi ich rozmieszczenie na nieruchomościach publicznych, podlegających ich nadzorowi. Ustawodawca krajowy zawarł również w dokumentach programowych zawierających koordynację działań na rzecz sektora pszczelarstwa obowiązek podjęcia różnorodnych środków na rzecz zachęcania pszczelarzy do prowadzenia działalności w formie pszczelarstwa wędrownego²⁰.

To uprzywilejowanie włoskiego *nomadismo* stanowi zachętę dla włoskich przedsiębiorców do podejmowania działalności generującej znaczne zyski dla krajowego sektora rolnego. Należy bowiem podkreślić, że wartość produktów uzyskanych dzięki zapyłaniu roślin przez pszczoły około dziesięciokrotnie przekracza wartość samych produktów wytworzonych przez te owady²¹. Przyjęte we włoskim systemie prawnym rozwiązania odnoszące się do regulacji pszczelarstwa nomadycznego mogą stanowić cenny materiał do analizy dla legislatora polskiego, zwłaszcza że w żaden sposób nie unormowano statusu tego rodzaju działalności w prawie polskim.

4. Uwagi dotyczące statusu prawnego działalności pszczelarstwa stanowią punkt wyjścia dla analizy pojęć „przedsiębiorcy pszczelarstwa” i „produktów pszczelarstwa”, wprowadzonych ustawą nr 313 z 14 grudnia 2004 r. Aby scharakteryzować pierwszy z wymienionych terminów wypadałoby odwołać się do pojęcia przedsiębiorcy rolnego, które zostało zdefiniowane w art. 2135 wł. kc. W świetle powołanego przepisu oznacza ono przedsiębiorcę, który prowadzi działalność rolniczą podstawową czy też powiązaną. Z kolei według art. 3 ust. 2 i 3

¹⁸ *Decreto del Presidente della Repubblica de 22 dicembre 1986, n. 917 – Testo unico delle imposte sui redditi*, „GUI” z 31 grudnia 1986 r., nr 302.

¹⁹ Art. 9 ust. 5 ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

²⁰ Art. 5 ust. 1 pkt i ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

²¹ J. Majewski, *Wsparcie pszczelarstwa po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2012, t. XIV, z. 2, s. 113.

ustawy nr 313 „przedsiębiorcą pszczelarskim jest osoba, która posiada i prowadzi pasiekę (*alveari*) w rozumieniu artykułu 2135 kodeksu cywilnego” zaś „pszczelarzem zawodowym jest osoba prowadząca działalność, o której mowa w ust 2 art. 3 ustawy nr 313, jako swoją działalność podstawową”.

Taka redakcja przepisów powołanego aktu prawnego umożliwia poczynienie przynajmniej dwóch obserwacji. Po pierwsze, niekoniecznie każdy podmiot posiadający ule i prowadzący pasiekę można zakwalifikować jako przedsiębiorcę rolnego. Prowadzenie działalności w zakresie chowu i hodowli pszczoł można bowiem prowadzić w Unii Europejskiej na własny, „amatorski” użytek, bez podejmowania jakiegokolwiek próby wprowadzania produktu na rynek. Po drugie, zakwalifikowanie pszczelarza jako przedsiębiorcy rolnego będzie możliwe w sytuacji, jeżeli prowadzona przez niego działalność będzie spełniała kryteria opisane w art. 2082 włoskiego kodeksu cywilnego, a więc będzie posiadała przymioty „zorganizowania, zawodowości oraz skierowania na osiągnięcie celu, którym jest produkcja dóbr i usług”²².

Pojęcie „pszczelarza zawodowego” nawiązuje do terminu „zawodowego przedsiębiorcy rolnego”, którym posługuje się dekret legislacyjny nr 99 z 29 marca 2004 r²³. Zgodnie z art. 1 omawianego aktu prawnego za zawodowego przedsiębiorcę rolnego uznaje się podmiot, który „prowadzi działalność rolniczą jako działalność podstawową, rozumianą jako przekroczenie określonego zaangażowania czasowego oraz odpowiedniego progu dochodów” wskazanych w dalszej części dekretu. Zakwalifikowanie podmiotu do tej kategorii oznacza uprzywilejowanie z perspektywy prawa podatkowego, przejawiające się chociażby w możliwości nabywania po preferencyjnych cenach nieruchomości rolnych²⁴. W tym kontekście wprowadzenie definicji legalnej „pszczelarza zawodowego” zdaje się nie wywoływać skutków w praktyce. O kwalifikacji bowiem pszczelarza jako zawodowego przedsiębiorcy rolnego i związanych z tym faktem konsekwencjami rozstrzygać będą przepisy dekretu królewskiego nr 99.

W ust. 3 art. 2 ustawy nr 313 wprowadzono definicje produktów pszczelarskich. Dalsze rozważania należy poprzedzić przytoczeniem definicji produktów rolnych zawartej w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej²⁵. Zgodnie z art. 38 przywołanego aktu prawnego pod tym terminem rozumie się „płody

²² R. Budzinowski, *Prawne pojęcie działalności rolniczej*, „Prawo i Administracja” 2003, t. 3, Piła, s. 174, A. Szymecka, *Przedsiębiorstwo rolne we włoskim systemie prawnym (I)*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2, s. 179.

²³ *Decreto legislativo 29 marzo 2004, n. 99 – Disposizioni in materia di soggetti e attività, integrità aziendale e semplificazione amministrativa in agricoltura, a norma dell'articolo 1, comma 2, lettere d, f, g, l, ee, della legge 7 marzo 2003*, n. 38, „GU” z 22 kwietnia 2004 r, nr 94.

²⁴ L. Costato, *La disciplina dell'apicoltura*, „Rivista di Diritto Agrario” 2005, nr 1, s. 121.

²⁵ Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE „C” z 26 października 2012 r. nr 326.

ziemi, produkty hodowli i rybołówstwa, a także bezpośrednio z nimi związane produkty pierwszego stopnia przetworzenia”. Z kolei na podstawie art. 38 ust. 3 TFUE została przedstawiona lista produktów objętych postanowieniami traktatu w zakresie rolnictwa.

Warto odnotować, że w świetle postanowień art. 2 ust. 2 ustawy nr 313 do kategorii produktów pszczelarskich oprócz tradycyjnych produktów, takich jak miód, pyłek, mleczko pszczele czy propolis, zaliczono także pszczoły, królową pszczół czy też ocet miodowy i miód pitny. Wszystkie one z uwagi na szeroką formułę definicji produktów rolnych zawartą w TFUE mogą być zaliczane do tej kategorii. Należy wskazać, że w art. 4 powołanego aktu prawnego wprowadzono oznaczenie pod nazwą „pszczelarstwo”, którym posługiwać się mogą „przedsiębiorstwa prowadzone przez pszczelarzy zajmujących się wykonywaniem działalności w zakresie hodowli pszczół, o której mowa w ustępie 1”. Postanowienia te można zinterpretować jako podjęcie próby wyróżnienia przedsiębiorcy pszczelarskiego spośród innych przedsiębiorców rolnych, jak również wyznaczenia określonego standardu jakościowego produktów pszczelich na podobieństwo systemu chronionych oznaczeń geograficznych i chronionych nazw pochodzenia. Ustawodawca włoski podniósł również rangę takich towarów jak nektar, spadź i pyłek kwiatowy, określając je mianem „przedmiotów interesu publicznego”²⁶, co implikuje objęcie ich strategiami ochronnymi ze strony *stato*.

5. Zagadnienia związane z formami wsparcia i ochrony działalności pszczelarskiej zostały uregulowane w art. 4 i 5 omawianego aktu prawnego. Warto podkreślić, że legislator włoski przy współudziale władz samorządowych postanowił w celu zabezpieczenia prawidłowego wykonywania działalności zapylającej przez pszczoły ustanowić limity i zakazy stosowania środków ochrony roślin, w tym pestycydów i herbicydów szkodliwych dla populacji *Apis mellifera*, zgodnie z obowiązującymi przepisami unijnymi w tej materii²⁷. Za naruszenie tych zakazów przewidziano w ustawie nr 313 oraz prawodawstwie regionalnym nałożenie kar administracyjnych określanych w art. 10 powołanego aktu prawnego.

W związku z obowiązującymi przepisami Unii Europejskiej w zakresie wsparcia sektora pszczelarskiego oraz w celu ochrony środowiska i działalności wytwórczej o charakterze rolno-leśnym, legislator włoski postanowił wprowadzić tzw. dokument programowy w sprawie podjęcia działań na rzecz ochrony i wsparcia sektora pszczelarskiego²⁸. Dokument obowiązuje w cyklu trzyletnim i zostaje przyjęty w formie porozumienia osiągniętego podczas stałej konferencji dotyczącej stosunków między państwem, regionami i prowincjami autono-

²⁶ Art. 7 ust. 1 ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

²⁷ Art. 4 ust. 1 ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

²⁸ Art. 5 ust. 1 ustawy nr 313 o pszczelarstwie.

micznymi Trydentu i Bolzano. Jego zawarcie poprzedzone jest konsultacjami z rolnymi organizacjami zawodowymi reprezentowanymi na szczeblu krajowym, a także krajowymi organizacjami pszczelarzy, związkami producentów pszczelarskich, spółdzielniami rolniczymi oraz stowarzyszeniami ochrony konsumentów. Tak szeroka formuła konsultacji związana jest z próbą usprawiedliwienia przez państwo interwencji w sferę kompetencji konkurencyjnych należących w tej materii do władz regionalnych. W ramach wsparcia prowadzenia działalności pszczelarskiej dokumenty programowe przewidują udzielenie pomocy finansowej m.in. na ochronę włoskich produktów pszczelarskich i ich promocję za pomocą chronionych oznaczeń geograficznych i chronionych nazw pochodzenia, wsparcie form zrzeszania się pszczelarzy oraz zawierania porozumień zawodowych, podejmowanie działalności w zakresie zapylenia roślin uprawnych i prowadzenia pasiek wędrownych, ochronę odmian pszczół występujących we Włoszech, podejmowanie prób aktywizacji młodej generacji rolników do pracy w sektorze pszczelarskim czy też wprowadzanie limitów i zakazów w zakresie stosowania szkodliwych dla *Apis mellifera* środków ochrony roślin.

6. Ustawa nr 313 z 24 grudnia 2004 r. o pszczelarstwie stanowi przykład kompleksowego ustawodawstwa regulującego najważniejsze aspekty prowadzenia działalności pszczelarskiej we Włoszech. Władza centralna pozostawiła swobodę wyboru środków realizacji postanowień na rzecz ochrony i wsparcia sektora pszczelarskiego władzom regionalnym, aby uniknąć zakwestionowania kompetencji z zakresu stanowienia praw odniesieniu do tego sektora przez włoskie regiony. Pszczelarstwo jako jeden z działów rolnictwa stanowi bowiem przykład kompetencji konkurencyjnych, gdzie uprawnienia do sprawowania władzy ustawodawczej przysługują nie *stato*, lecz *regioni*. Jak pokazuje ponadpiętnastoletnia praktyka stosowania prawa regulującego sektor pszczelarski we Włoszech, współpraca między władzą centralną a władzami regionalnymi przebiega bez zakłóceń, co świadczy o pozytywnym odbiorze postanowień ustawy nr 313²⁹.

Rozwiązania prawne regulujące funkcjonowanie sektora pszczelarskiego we Włoszech stanowią interesującą perspektywę komparatystyczną dla ustawodawcy polskiego, zwłaszcza w kontekście postanowień dotyczących pszczelarstwa nomadycznego. We włoskim systemie prawnym *nomadismo* zostało zakwalifikowane jako działalność rolnicza powiązana, zaś dla podmiotów ją wykonujących przewidziano liczne udogodnienia, m.in. w postaci ulg podatkowych. W polskiej regulacji nie przewidziano działalności w postaci pszczelarstwa wędrownego,

²⁹ Jak do tej pory zarówno w orzecznictwie włoskim jak i w piśmiennictwie nie zostały odnotowane przypadki kwestionowania przez władze regionalne faktu przyjęcie przez włoskiego prawodawcę ustawy nr 313 z 24 grudnia 2004 r. o pszczelarstwie.

a tym samym próżno szukać unormowań odnoszących się do tej problematyki. Pracujący w krajowym sektorze pszczelarze świadczą usługi polegające na użyczeniu pszczół w celu zapylenia roślin uprawnych na zasadzie sąsiedzkiej pomocy³⁰.

Jak pokazują rozwiązania przyjęte na Półwyspie Apenińskim, prowadzenie pszczelarstwa wędrownego może stanowić przykład działalności zawodowo atrakcyjnej, wspieranej przez państwo i przyczyniającej się do osiągnięcia znacznie większych zysków w rolnictwie. Warto podkreślić, że w polskim ustawodawstwie dotąd nie został przyjęty sektorowy akt prawny regulujący najważniejsze aspekty prowadzenia działalności pszczelarskiej. Prawodawstwo dotyczące pszczelarstwa uregulowano fragmentarycznie w licznych aktach prawnych, co nie ułatwia stosowania prawa w tym zakresie. Dlatego analiza rozwiązań przyjętych we włoskim porządku prawnym może stanowić interesujący argument w dyskusji na rzecz ewentualnej zmiany polskiej legislacji.

BEEKEEPING UNDER THE ITALIAN LEGAL SYSTEM

Summary

The aim of the article was to familiarise the readers with the Italian regulations and doctrine concerning beekeeping. The systematics contained in Act No. 313 of 24 December 2004 on apiculture has been analysed. Article 3 of this Act determines the agricultural character of the apiculture activity, qualifying it as an agricultural activity in the light of Article 2135 of the Civil Code. Migratory beekeeping, also classified as a related agricultural activity, consists in the relocation of bees to different regions of the country in order to increase crop productivity. Further, Act No. 313 provides legal definitions of basic institutions related to apiculture and introduces various forms of protection and support for this activity, including those from the apiculture sector.

The solutions adopted by the Italian legislator constitute an interesting material for the Polish legislator to examine with regard to the possibility of introducing amendments to the regulation of the domestic beekeeping sector.

L'ATTIVITÀ DI APICOLTURA NELL'ORDINAMENTO GIURIDICO ITALIANO

Riassunto

L'articolo si propone di approfondire le regolazioni italiane e il contributo della dottrina riguardo all'apicoltura. La struttura dello studio tiene conto della legge n. 313 del 24 dicembre

³⁰ J. Majewski, *Pszczelarstwo jako czynnik wpływający na konkurencyjność w rolnictwie*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2008, t. X, z. 4, s. 259.

bre 2004 sull'apicoltura, di cui l'articolo 3, regolando il suo carattere agricolo, la qualifica come attività agricola alla luce dell'art. 2135 cod. civ. Ad attività agricola connessa viene ricondotta anche l'apicoltura migratoria che comporta il movimento delle api in varie regioni del paese al fine di aumentare la produttività delle colture. Inoltre, la legge n. 313 introduce definizioni giuridiche degli istituti di base relative all'apicoltura nonché forme di tutela e sostegno a questa attività, compresi i soggetti che operano nel settore.

Le soluzioni adottate dal legislatore italiano costituiscono un interessante materiale di studio per il legislatore polacco in merito alla possibilità di introdurre eventuali modifiche nelle regolazioni nazionali del settore in oggetto.

